

Иван Вазов

Война въз едни одър

Сръбско-българската война! Това настървително название личеше с големи букви по театралните разгласи, разлепени по улиците. Веднага подир него следваха героите на войната: княз Александър, крал Милан, Кевенхюлер; майор Гуджев, майор Попов, майор Николаев – двамата последни живи и здрави още в София! – Беше там и сръбският герой Катанич и други още герои, сръбски и наши. Истина, Бендерева нямаше – като се знаеха отношенията му с княза Александра, не го бяха турили в компанията...

При такава богата и съблазнителна обява, иди та устой на увлечението! Реших да ида. Аз с трескава бързина вечерях и тръгнах към булевард „Мария Луиза“, отдето вече раздирателният гърмеж на оркестъра далеко ме посрещаше и ми казваше да бързам.

С много мъка си пробих път през любопитната тълпа при входа на летния театър и влязох в градината. Пълно. Сè еснаф хора, македонци, деца, евреи. Едвам си намерих място на първия чин.

След няколко минути завесата се дигна. Действието е в Пловдив. Дъното на сцената е декорирано с планински видове, представляващи Родопската планина (тъй бях длъжен да мисля). Там княз Александър и трите майора. Първият в синя униформа, нисък, мургав, черноок, сух – както видите – цял княз Александър! Майорите – и те толкова прилични на първообразите си. Носят кирливи и износени униформи – защо да си хабят новите в сражението? Лица глупави и уплашени, постоянно с ръка под козирог. Единият – кой майор представлява, не зная – носи някаква военна шапка, безименна шапка, прилична на калугерска скуфа, която само една червена кръпка отстрана показва, че трябва да се счита за кавалерийска.

Княз Александър държи дълга обвинителна реч против крал Милана „разбойникът“ и заповяда на майорите си да поведат българската армия към неприятеля. Майорите мълчаливо изслушват и тръгват. Ръкопляскания. Завесата се дига пак и княз Александър се покланя вежливо на публиката. Из кулисите се появи шапката с червената кръпка, с очевидното желание да получи част от лаврите, но завесата бързо пада пак. Оркестърът загърмя.

Втори акт. Сливница. В дъното на сцената – първият пейзаж, който сега представлява сливнишките висоти. Няколко мига тишина като пред буря. Внезапно влизат с голи мечове майорите, след тях българската армия. Тя състои от пет войника! Един от тях с исполински ръст, чер и

груб – трябва да е шоп. (На чина се казваше, че е истински войник). Друг с висока, рунтава кожена шапка, с дъно от бял плат, каквато носят кавказците. Останалата част от армията по нищо не е внушителна. От другата страна се появи сръбската армия – шест души с кепе на главата. На един ширитът е златен – трябва да е сръбският главнокомандуващ!... Ура! Бой!... Само с щикове. Сърбите се държат добре. Две минути трае сражението и никой не е победител. Даже кавказецът пада ранен или убит. Исполинът шоп се разсърдва, той намира, че съпротивлението на сърбите трае прекалено дълго, замахва яростно с пушката и щика и поваля на земята трите четвъртини от сръбската армия. Тогава сърбите се признават победени, армията им – останалите двама души – отстъпва в безредица. Заглушителни ръкопляскания! Майорите се кланят вежливо на публиката, но тя ръкопляска на гиганта-шоп, истинския герой на сражението. Завесата пада. Музыка.

Трети акт. Драгоман. Сцената представлява планински вид (Родопите и сливнишките висоти трябва да се считат сега драгомански висоти). Нов бой, на щикове пак. Българската армия напада с ура сръбската. Кавказецът не е умрял, защото е на първия ред. И сръбската армия е пак в първия си брой. Тука българският майор изяда няколко щика по рамото и по ръцете, той рискува да падне в плен, понеже в разпалването си озовава се в сръбските редове. Спасява го исполинът, който с един ужасен замах туря край на сражението и спечелва победата за българската армия. Сърбите срамно бягат и оставят бойното поле насаеано с трупове: трима души. До тях кавказецът пак паднал! Тоя път изглежда умрял. Завеса. Ръкопляскания. Пак се дига завесата. Победителната българска войска се кланя. Но истинският победител, исполинът, е срамлив момък и се крие отдире.

Четвърти акт. Цариброд. Сцената представлява планински висоти – първите, но, моля, мислете ги за драгоманските. Бой на щикове. Войната отива към края си, но ни един топ, ни една пушка не е изгърмяла още! Като древните войски и тия се бият само с голо оръжие и мишци. Железата чаткат, щиковите звякат, българските ура гърмят. На Цариброд сърбите вече са уморени и обезсърдени, те скоро отстъпват. От тях се отличава само майор Катанич, с високо перо на глава. Той се бие като лъв, поваля българските майори и кавказеца – забравих да ви кажа, че кавказецът пак бе възкръснал – жилава душа! Но в минутата, когато

Катанич приближава да изтреби цялата българска армия, ето пак ужасният шоп: с един страшен удар го поваля на земята, фаща го за нозете и го завлича роб в кулисите. Въодушевени ръкопляскания. Завесата пада и се дига. Майорите се кланят. Но дека е шопът? Публиката него търси.

Пети акт. Пирот. Сцената представлява планински висоти. Молим: не ги вземайте за царибродските! Пак бой с щикове и с голи саби. Ни един топ, ни един гръм от пушка. Тук вече зема участие и сам княз Александър. Как храбро се бори той! Странно защо тъй късно го изваждат – трябваше още в разгара на сливнишкия бой да се яви... Но драмата, известно, не е история. Плененият и ранен с девет рани сръбски вятяз, майор Катанич, пак се бие срещу българите. Оздравял дяволът!... Исполинът тоя път има превързано челото си с кърпа: ранен е в царибродския бой. И как страшно отмъщава сега! Наляво и надясно трупове около него. Той излиза начело в борбата, като остава зад себе си и княз Александра, и майорите, които в тоя бой са окичени за заслугите си в миналите боеве с нови ордени от княза. Публиката ги търси по гърдите на шопата и недоумява... Ура! Победа! Сърбите бягат! Княз Александър с гол меч ги гони зад кулисите, последван от майорите и от армията си. В опашката ѝ върви безсмъртният кавказец!... Завесата пада. Ръкопляскания и ентузиазъм. Дига се пак.

Аз ставам и си излизам. Войната е свършена.

Отидох в съседната градина, та при песните и игрите на италианската скитнишка трупа да си отдъхна и побягна от зрелището на тия безконечни боеве и кръвопролития. После, не исках да присъствувам на унижителната за моята народна гордост сцена, появяването на гордия австрийски пратеник Кевенхюлера със заповед да се върнем назад подир толкова бляскави победи... Но когато италианската трупа запя късове от прелестната Gran Via, през стобора пак се чуват ура, чаткане на саби и бой ужасен! Песнята се заглуши от гръм. Е, превзехме Пирот – какви боеве по-нататък?... Може би Ниш превземат? Страшни ръкопляскания от театъра заглушиха песента на италианците. Слава Богу!

След десетина минути тъкмо когато дебелият италианец в костюм от XVII век запя с умилителни махания нещо от операта „Троваторе“ – нов бой отатък! Ура! Чаткания на саби и мечове, викове победоносни, възкличания на умиращи в борбата.

Вероятно превземахме Белград!

Значи, българската армия не се подчини на Кевенхюлера!

И аз искрено съжалих, че рано напуснах зрелището на новите триумфи на княз Александра, на исполинския шоп и на безсмъртния кавказец!

1899

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: Надежда Владимирова и Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4400>]